

Fólkaflokkurin á ákærubonkinum:

Ein søga um DOKUMENTFALS

Tá ið nakrir føroyskir politikarar fyri trimum árum síðani fingi ein dóm, kundi blaðstjórin á Dagblaðnum ikki dylja sína skaðafrei. Við tí ráa hevndarhugi, sum er honum so líkur, skrivaði hann eina grein, har hann læt tey dømdu enda niðri í eini ruskspenn. Og hann lovði, at hann og floksins oddamenn — sum ivaleyst skuldu eittast at vera ein i-holdan av spekt og reinferi her í landinum — nokk skuldu ansa eftir at lokið á spennini ikki fór av.

Niður í ruskspennina

Nú, trý ár aftaná, er ein annar dómur skjótt fallin. Misgerðin er væl stórri hesuferð, og dómurin verður harðari. Tey avgerandi prógvini eru komin aftur frá skriftsærfrøðingunum, og tað er nú eingin ivi um, at Óli Breckmann, tingmaður, lærari og blaðstjóri, hevur roynt at forkoma einum starvsbróður við falsaðum skjølum. Hann, sum hevði áttið sær at halda lokinum á ruskspennini aftur, er nú endaður niðri í hesi somu spennini. Og komin eitt fitt petti longur niður í hana enn tey fólkini, hann háðaði fyri trimum árum síðani.

Hvorjar avleiðingar hetta fær, kann eingin vita. Tað er eingin grund til at visa somu ráu skaðafrei sum dagblaðsblaðstjórin og hansara menn. Hinvegin var tað gamalsiður í Føroyum at verja seg imóti mannúlvum. Myndin við ruskspennini er eftir minum tykki ófatiliga primitiv. Men eftirsum Óli Breckmann er so fegin um hana, so lat okkum brúka hana einaferð afturat:

Skulu okkara lógir smíðast og okkara børn í framtíðini leiðast inn í livið av einum manni, sum moralskt og menniskjansliga heldur til niðast á botni í eini ruskspenn?

Lat meg alt fyri eitt undirstrika — fyri at lesarin ikki skal misfata meg — at eftir minum tykki er Óli Breckmann rættiliga óviðkomandi í hesum máli. Hann hevur bara týðning í tann mun, at hann er talsmaður fyri og amboð hjá monnum og kreftum, sum royna at halda seg væl krógvaðar. Henda sakin er nevniliga ein reit politisk sak. Fyri

at skilja hana til lítar er tað neyðugt fyrbils at gloyma marionettsjónleikaran og hansara ótyðligu skarvlop á leikpallinum. Lat okkum í staðin fyri kveita aftur um tjaldið og vita, um vit fáa eyga á teir gráu skuggar, sum standa har í hálvaljósinum og toga í træðrinar.

Hví lærarahetz?

Sakin, sum Kirsten Brix í summar legði imóti Óla Breckmann, begynti nevniliga við, at Tann føroyski Fólkaflokkurin (radikalt sjálvstýri) í vár fór undir ta grovasta útspilling av føroyskum skúlalærarum, sum vit nakrantíð hava upplivað her á landi. Orsøkin til hetta var greið. Flokkurin hevði, í Óla Breckmanns nýggja regi, áttið sær at beina fyri teimum sosialu framstígum, sum gjerd vóru síðan 1958. Teir stjórar, grossistar og prædikmenn, sum eru kjarnan í flokkinum, og sum vit siggja koyra í Jaguarum til 200.000 kr., sum eiga summarhús í Norðurland og Spania, og sum ongan skatt gjalda, høvdu tey seinastu tjúgu árinu ligið í andvekri við tankan um, at arbeiðsmaðurin fekk nukur oyru at halda sær á livi við á gamalseldrinum, eftir at hann hevði offrað heilsuna til hesar somu menn. Nú var, sum manna av himni, ein eygagóður Benjamin komin til teirra, sum kundi færa samfelagið 20 ár aftur í tíðina, og sleppa teimum undan teimum alsum vaksandi Mogadon-útreiðslunum.

Men hetta, at átaka sær at ríva tað niður, sum aðrir hava bygt upp, er líka sum eitt sindur fátæksligt at koma við í einum valári. Flokkurin hevði brúk fyri eini dyggari beitu fyri at fáa veljarar at amast uppá seg. Og tí var avgjort at fara undir ein lítlan, fittan lærarahetz á la Adolf Hitler ella Joseph McCarthy. Hver veit, kanska fanst enn í Føroyum ein slintrar av tí øvund og hatri til lærdóm og lærarar, sum treivst so væl í Føroyum fyri einum mansaldri síðani. Og var einki til av tí longur, so kundi tað um ikki annað vekjast aftur til livs.

Vvir um reinförsgarðin

Tað var sum eitt lið í hesi

ótyðligu valagitationini, at avgjört var ikki bara at herja á ta føroysku lærarastættina sum heild, men eftir einum aldar-gomlum pedagogiskum prinsippi at útpeika sær ein ávisan lærara at leggja á. Hver tað var, sum í hesum sambandi fekk ta geniala hugskot at gera eitt hopp yvir um garðin, sum skilir imillum reinferi og kriminalitet og brúka dokumentfals fyri at dálka henda læraran uppaftur meira og geva flokkinum uppaftur fleiri atkvøður, um tað var onkur av oddamönnum floksins, ella ell leiðslan í felag, ella mál-gagn floksins, er ilt at vita. Tað er eisini líka mikið. Tað, sum er avgerandi, er, at flokkurin hevur alla ábyrgdina av tí, sum hendi. Ein og hver avlesari við gonguviti kundi longu í vár rokna út, at tey tó, sum Dagblaðið vildi ótyðleggja Kirsten Brix við, vóru falsað.

Vit vóru nukur, sum longu í vár eftir ferminum royndu at mótmæla ólikindum og persónsforfylging Fólksflokksins. Floksins oddamenn lata vanliga ikki við seg koma. Men tá var veldur í skálanum. Menn vóru upprindur av leiðarum floksins, sum tivandi av illsinni deildu teimum heiður og æru frá. Ósinging var øgilig. At nakar vágáði sær... Skuldi teirra líti, fitti Benjamin ikki sleppa at brúka sitt falsaða tilfar í frið? Tú kemur at hugsa um eina hending í tekniseriuni Tintin. Ein hundur hevur bitið ein mann næstan til avlív. Tá ið hann, sum eigur hundin, fær hetta at vita, drýpur hann hevur í djúpum trega og svarar við hesum minnlugu orðum: — Tann neyðar hundur!

Í hamferð

Sum áður nevnt er henda sakin í roynd og veru ein politisk og samfelagslig prinsippak. Tað er, tá vit siggja sakina soleiðis, óviðkomandi, hver tann álopi er. Hann kundi líka so væl verið fiskimaður, bóndi, skrivstovumaður, reyðhærdur ella morskranesmaður. Hetta er eitt mæti millum ávisar politikarar og figgarliga kreftir í Føroyum og eitt menniskja í tí føroyska samfelagnum. Øðrumegin stendur Fólkaflokkurin og tað lið av vambasiðum

plutokratum, sum hesin flokkurin er amboð hjá. Hinumegin stendur tann føroyski borgarin. Sakin gevur einum ein varhuga av, hvussu tað hevði gingist í føroyska borgaranum, um tað stóð til Fólkaflokkin. Og tey, sum ikki eru heilt ung, ansa í hesum sambandi eftir nøkrum undarligum. Tú hevur varhugan av at uppliva nakað, sum er hent fyrr. Tú hevur hugan av at meta kreftum, sum ganga í hamferð. Vit hava meira enn so hoyrt um krígsárinu, tá Fólkaflokkurin hevði 12 mans á tingi, tað var neyðugt at hava ávisan politiskan lit fyri at fáa tjans við einum skipi, og tá ein herur av ungum fúsum grossistum gekk og marsjeraði í Havnar gøtum, smárentandi «Die Fahne Hoch» og biðandi í ótolni eftir, at týski herurin fór at sora Moskva. Eitt lítið «Gau» her norðri undir væðingini við einum bringubrotum, ljóshærdum mini-Führer á odda, hevði tað ikki verið hugnaligt? Sum vit vita, taptu nazistarnir, til stórt vónbrot fyri hesar menn, sum so, kvikir sum veðurhanar, vundu sær til Onglands. Sum tað stendur í tættinum:

Fluttu fong til Flatlanda og vunnu miklan eyð. Síðkaði smoltur á føroyskum hávum — væl vignast annars deyð!

Sigst, at summir seinni máttu tiggja vatn og breyð

Troubadurix & Co.

Eg nevndi í áðni, at blaðstjórin á Dagblaðnum er rættiliga óviðkomandi í hesi sak. Hetta er ikki heilt beint. Hansara leikpartur í hesum leiki er tann sami sum hjá gekkinum í sjónleikum Shakespeare's. Hann er tað komiska elementíð í málinum. Og her má viðgangast, at hann hevur skapt dygdargott undirhald — væl at merkja fyri tey, sum hava ans fyri tí lágkomiska og groteska. Kann nakar hugsa sær barokkari og láturligari sjón enn hesa krossferð Fólksflokksins imóti øllum tí, sum higartil hevur tryggjað tí føroyska borgaranum frið og ekkaloysi. Fremstur gongur, fúsur og spelkin, hesin rái kapitalistaskóveinurin við tí bondska gummiandlitinum. Honum á baki

Stutt yvirlit yvir sakina Kirsten Brix — Óli Breckmann

Tað var í vár, at Dagblaðið, fyri at útvega Fólksflokkinum atkvøður til heystar, fór undir eina drúgva og miðvíska útspilling av Kirsten Brix, lærarinna við Studentaskúlan. Dagblaðið skrivaði, at Kirsten Brix hevði givið einum ávisum næmingi lægri karakter, enn hesin hevði uppið. Fyri at undirbyggja hetta vórðu karakterirnir í stílinum hjá næminginum falsaðir. Upprunaliga hevði Kirsten Brix givið næminginum 10- og 9-tol, altso stak góðar karakterir. Hesi tølini vóru av falsaranum vískað út og — haldið tygum fast, kær lesari! — 6-tol skrivað í staðin fyri. Kirsten Brix legði sak imóti Óla Breckmann, sum hevði skrivað tær injurierandi greinirnar. Advokaturin hjá Kirsten Brix, Halgir Winther Poulsen, kravdi stílanar sendar til kanning av skriftkenum. Úrslitið av hesum kanningum kom aftur fyri tveim vikum síðani. Bæði teir skriftkeni, sum høvdu kannað stílanar óheftir av hverjum øðrum, úttalaðu, at Kirsten Brix IKKI hevði skrivað tølini.

Tað, sum eyðkennir hetta mál, er, at Fólksflokkin, sum hevur eftirlit við Dagblaðnum, ikki lætist um vón. Ein annar politiskur flokkur hevði alt fyri eitt havt steðgað blaðstjóranum. Sakin gevur okkum sostatt eina mynd av, hvar tann føroyski borgarin var staddur, um Fólksflokkin hevði ræðið her í landinum.

koma floksins oddamenn, summir meira enn tilkomnir, aðrir við silvuri í hárinum, hver við síni litlu antidemokratisku og antisocialu trummu, blint aktandi hvørjum boð frá dirigentinum. Eg havi eitt sindur ilt við at imynda mær dirigentin, her er jú talan um nýskapen við lit. Í mínum huga er hann tó mest líkur Troubadurix (hvørs musiska iðkan er so, at sjálvt Óbelix — sum valla er kálvfeður við Beethoven, tiansheldur Von Webern — forfordur má taka til rýmingar), tí ráari viðfærð hevur okkara móðurmál ongantið fingið enn í Dagblaðnum tey seinastu 4 árinu.

Hvussu verða fruktimar?

Fólksflokkinur heldur í hesum døgum fund í heilum. Hvat teir tosa um á hesum fundum, er ilt at vita. Men er tað loyvt at koma við einum uppskoti? Hvat við at hildið eitt symposium um dokumentfals? Evnið er sjálvandi fjølbroytt, men hinvegin skuldi ell tann neyðuga ekspertisan verið til taks. Petur Háberg kundi hóskandi lagt fyri við at viðgjørt evnið úr einum bibiliskum sjónarmiði. Vit lærdu í skúlanum, at «tú skalt ikki bera falskan vitnisburð imóti næsta tinum». Helst er henda læra ikki tíðarhóskandi longur. Petur, sum ivaleyst fylgir við í tí, sum nýmótans eksegetar vita at siga um evnið, kundi komið við eini ajourføring. Er onkur klausulur, vit ikki vistu um? So er tað

tann anatomiska síðan 7 av sakini. Her mátti Essa Arge verið tann rætti maðurin. Hvat vit «einum fyrilestri um... well... ta falsadina hondina? Skal hon vera litil ella stór, breið ella smál, mjúk ella knotut? Ella krevst eisini her tann dygga argiahondin? Hákur Djurhuus kundi sagt eitt sindur um, hvørja funktión dokumentfals hevur sum partur av tí ferning, sum skal flyttast fram til komandi ættarlið — eitt sindur illtungt kanska, nú elli tekur at boyggja? Til seinast hevði ikki verið av leið við eini søguligari, juridiskari gjøgnumgongd, byrjandi við Hammurabi, og her er Demmus Hentze tann rætti maðurin. Innihaldið avger Demmus sjálvur, men tað mátti ligið so ræðið at brúkt yvirskriftina, hann gjerdi til sína háflogdu fólkafundarøðu uppi á Høgoyggi fyri fyra árum síðani: «Lýða vit Gud og lóg og rætt...» Og um vit ikki gera tað, hvat so Demmus góðin? Hvussu verður blóman, sum sprettur úr tí kvistinum? Og hvat heldur tú, Jóan Petur uppi í Trøð hevði sagt um tykkum allar í dag?

Tit skulu hava takk fyrir sjónleikin. Rabelais hevði ikki kunnað gjørt tað betri. Men leikurin gjørdist bara ov ómatligur. Vit noyðdust tíverri at steðga tykkum. Og hvat ið viðvikir sóma og reinferi og fólkaraði í Føroyum í dag, so berið ongan ótta. Yit hava eygni við tykkum.

Hanus Andreassen